

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

ŽIVA ČUK

VPLIV GRAFIČNE TEHNIKE NA IZVEDBO LIKOVNEGA
MOTIVA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
LIKOVNA PEDAGOGIKA

ŽIVA ČUK

Mentor: REDNI PROF. MAG. ČRTOMIR FRELIH, SPEC.

Somentorica: VIŠ. PRED. DR. URŠULA PODOBNIK

VPLIV GRAFIČNE TEHNIKE NA IZVEDBO LIKOVNEGA MOTIVA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2016

ZAHVALA

Zahvalila bi se mentorju rednemu prof. mag. Črtomirju Frelihu, spec. in somentorici viš. pred. dr. Uršuli Podobnik, za vse strokovne napotke tekom nastajanja diplomskega dela.

Zahvala gre tudi učiteljici Darinki Klopčič, ki mi je omogočila praktično izvajanje učnih ur. Za njeno prijaznost in razpoložljivost.

Hvala tudi vsem domačim, za moralno podporo v času študija.

POVZETEK

Pri pouku likovne umetnosti se neprestano srečujemo z likovnimi motivi, tudi na področju grafike. Grafika vsebuje veliko različnih grafičnih tehnik, ki imajo različne specifične v svoji izvedbi. Nekatere grafične tehnike omogočajo izdelavo tankih preciznih linij, spet druge so ploskovno naravnane. Vse to vpliva na izvedbo likovnega motiva.

Želela sem ugotoviti, kakšen vpliv imajo grafične tehnike na izvedbo likovnega motiva, oziroma če katera od tehnik poda boljše izdelke glede na zadan motiv.

Svojo raziskavo sem izvedla v aprilu in maju 2016, v dveh osmih razredih OŠ Vodice. Z enim razredom smo v petih šolskih urah izdelali linoreze, z drugim pa v enakem številu ur tehniko suhe igle. Zadan motiv je bila človeška figura. Po opravljenem pedagoškem delu sem s pomočjo ocenjevalne liste ocenila izdelke in ugotovila, da so izdelki narejeni v tehniki linoreza izvirnejši od izdelkov narejenih v suhi igli. Razgibanost kompozicije je enako zastopana pri obeh tehnikah. Suha igla, ki je risarsko naravnana grafična tehnika in omogoča večjo izdelavo podrobnosti, v raziskavi le tega ni potrdila. Ob koncu raziskave sem ugotovila, da učencem tehnika linoreza na zadan motiv bolj leži, da so bili v procesu dela bolj motivirani, zaradi česar so tudi izdelki izvirnejši.

Raziskava je bila opravljena zgolj v dveh 8. razredih, zato ugotovitve ne morem posplošiti na celotno populacijo učencev v Sloveniji. Lahko pa so moje ugotovitve spodbuda k podajanju zanimivih likovnih motivov, ki bodo v učencih povzročili izvirno razreševanje.

KLJUČNE BESEDE:

Grafika, grafične tehnike, linorez, suha igla, likovni motiv.

ABSTRACT

In the art classes we are constantly being challenged with motifs, including in the area of print making. Print making includes many different techniques with different attributes. Some techniques allow the making of thin and precise lines, whereas some of them contain a flat disposition. All of that influence in creating a motif.

I wanted to research what kind of influences have those techniques in creating a motif or, in other words, do different techniques give better result than others.

I made my research in April and May 2016, in two eighth grade of primary school Vodice. In five hours we made with one class linocut, in other drypoint. Given motif was a human figure. After completed pedagogic work I came to conclusion that works done in linocut are much more original than those done in drypoint. Diversity was present in both techniques. Drypoint, drawing oriented technique which allows greater attention to detail, in this research was not confirmed. In the end of this research I came to conclusion that linocut was more suited to the students, that in the process they were more motivated, which is why the end results were more original.

This research was made in only two classes, which is why this finding cannot be generalized to the whole Slovenian student population. My findings, however, can encourage using different kinds of techniques, which will inspire originality in students.

KEY WORDS:

Printmaking, printmaking techniques, linocut, drypoint, motif.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
2 TEORETIČNI DEL.....	2
2.1 UMETNIŠKA GRAFIKA.....	2
2.2 VRSTE TISKA	2
2.2.1 Visoki tisk.....	3
2.2.2 Globoki tisk.....	3
2.2.3 Ploski tisk.....	3
2.3 GRAFIČNE TEHNIKE.....	4
2.3.1 Linorez	4
2.3.2 Suha igla.....	7
2.4 LIKOVNI MOTIVI.....	9
2.4.1 Likovni motiv - likovna tehnika	10
2.4.2 Človeška figura	10
2.6 POUK LIKOVNE UMETNOSTI	11
2.6.1 Področje grafike na predmetni stopnji osnovne šole.....	12
3 PEDAGOŠKO RAZISKOVALNI DEL	13
3.1 OPREDELITEV PROBLEMA	13
3.2 CILJI.....	13
3.3 HIPOTEZE.....	13
3.4 RAZISKOVALNA METODA	14
3.4.1 Vzorec	14
3.4.2 Pripomoček za zbiranje podatkov	14
3.4.3 Potek raziskave	14
3.4.4 Postopek obdelave podatkov	15
3.5 IZVEDBA UČNIH UR IN ANALIZA	15
3.5.1 Likovna naloga 1: Risanje človeške figure po opazovanju	15
3.5.2 Analiza likovne naloge 1: Risanje človeške figure po opazovanju	20
3.5.3 Likovna naloga 2: Suha igla	23
3.5.3 Analiza likovne naloge 2: Suha igla	27
3.5.4 Likovna naloga 3: Linorez	31
3.5.5 Analiza likovne naloge 3: Linorez	34
3.6 REZULTATI IN INTERPRETACIJA.....	36
3.6.1 H ₁ : Tehnika linoreza prinaša izvirnejše izdelke glede na dan motiv.	39
3.6.2 H ₂ : Tehnika suhe igle omogoča večjo upodobitev podrobnosti.	40
3.6.3 H ₃ : Tehnika linoreza prinaša večjo razgibanost likovnega dela.	40
3.6.5 H _g : Grafična tehnika vpliva na artikulacijo likovnega motiva.....	40
4 SKLEP.....	41

5 VIRI IN LITERATURA	42
6 PRILOGE	44

KAZALO SLIK

Slika 1: Risanje človeške figure po opazovanju 1.....	21
Slika 2: Risanje človeške figure po opazovanju 2.....	21
Slika 3: Risanje človeške figure po opazovanju 3.....	22
Slika 4: Risanje človeške figure po opazovanju 4.....	22
Slika 5: Suha igla 1.....	28
Slika 6: Suha igla 2.....	29
Slika 7: Suha igla 3.....	30
Slika 8: Linorez 1.....	35
Slika 9: Linorez 2.....	36
Slika 10: Linorez 3.....	37

KAZALO TABEL

Tabela 1: Rezultati grafične tehnike suhe igle.....	38
Tabela 2: Rezultati grafične tehnike linoreza.....	39

1 UVOD

Grafika kot oblikovalno področje je izjemno raznolika, že sam nabor grafičnih tehnik je zajeten. Vsaka grafična tehnika umetniku omogoča določen spekter likovno izraznih sredstev, hkrati pa ga za precejšen delež le teh omeji. Del načrtovanja izvedbe določene grafične tehnike zagotovo zavzema izbira likovnega motiva, ki je določen tako, da bo končni rezultat skladen z likovnim problemom in likovno tehniko.

V svojem delu želim raziskati, kako različne grafične tehnike vplivajo na izvedbo enakega likovnega motiva, torej, če bo pri kateri od grafičnih tehnik motiv slabše realiziran. Izbor grafičnih tehnik sem omejila na tehniki linoreza in suhe igle, ker tehnično ponujata zelo različne možnosti izvedbe likovnega motiva in sta hkrati dobro zastopani pri pouku likovne umetnosti v osnovnih šolah.

Naloga je sestavljena iz dveh sklopov, teoretičnega in pedagoško-raziskovalnega. V teoretičnem delu sem predstavila globoki in visoki tisk, s poudarkom na grafičnih tehnikah linoreza in suhe igle. V nadaljevanju sem ti dve tehniki med seboj primerjala glede na različne tehnične prednosti in omejitve, ki jih nudita. V teoretični del sem tudi vključila področje likovnega motiva. Zlasti sem bila osredotočena na človeško figuro, saj je bil likovni motiv pri likovnih nalogah, ki sem jih izvedla v pedagoškem delu, človeška figura.

V pedagoško-raziskovalnem delu sem predstavila ugotovitve, ki sem jih dobila z analizo risarskih in grafičnih nalog učencev. Ugotovitve so pokazale, da grafična tehnika vpliva na artikulacijo likovnega motiva.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 UMETNIŠKA GRAFIKA

Grafika je poleg kiparstva, slikarstva in arhitekture ena izmed zvrsti v likovni umetnosti, zato jo tudi imenujemo umetniška grafika (Muhovič idr.,1999, str. 140).

Začetek umetniške grafike se je začel s tiskanimi verskimi motivi, ki so bili odtisnjeni skupaj s tekstom in so tvorili del knjige.

Tiskarstvo se je z razvojem začelo posluževati drugih sredstev prikazovanja podob, kar je privedlo do tega, da je ročno izdelana matrica postala nezanimiva. Tako se je umetniška grafika ločila od reproduktivne grafike in se začela samostojno razvijati. V 20. stoletju se je popolnoma osamosvojila in se začela ukvarjati z raziskovanjem likovnega izražanja z uporabo različnih materialov, barv, vrst papirja. Umetnik sam izbira material za izdelavo matrice, jo obdela in nato odtisne. Umetniška, oziroma originalna grafika ustvarja grafične liste, ki so originalno umetniško delo, čeprav v več enakih izvedbah (Jesih, 2000).

V učnem načrtu predmeta likovna umetnost, grafika predstavlja eno izmed področji oblikovanja na ploskvi. Njena značilnost je odtiskovanje risbe z različnih matric, ki nam omogočajo več enakovrednih odtisov. Seveda pa ni grafika vključena v učni načrt likovne umetnosti zaradi svoje zmožnosti reproduciranja, temveč zato, ker omogoča novo likovno izkušnjo. Grafika ponuja nove načine likovnega izražanja, pri katerem nosi velik poudarek sam tehnični postopek. Tekom izdelave matrice se srečamo s tehničnimi problemi, kot so prenašanje risbe na matrico, poenostavljanje oblik, načini odtiskovanja (Muhovič idr., 1999, str. 140,141).

2.2 VRSTE TISKA

Poznamo več vrst tiska, ki se delijo po načinu nanosa barve na matrico in načinu tiskanja. To so visoki tisk, globoki tisk, ploski tisk in sitotisk. V šoli se učenci srečajo z vsemi vrstami tiska tako na teoretičnem kot tudi na praktičnem nivoju, izjema je sitotisk (Jesih, 2000).

2.2.1 Visoki tisk

Ta način tiska se tako imenuje zaradi nanašanja barve na zgornjo površino matrice. Barva se nanese samo na ravne dvignjene dele, nižji poglobljeni deli pa ostanejo brez barve. Barvo na matrico se nanaša z grafičnim valjarjem, tiska se s pomočjo grafične preše, da se omogoči enakomeren pritisk po celotni površini tiskovne plošče (Jesih, 2000).

Visoki tisk je v osnovni šoli najbolj zastopana vrsta tiska, saj je izdelava matric preprosta, časovno ustrezna ter omogoča ročno tiskanje (Muhovič idr., 1999, str. 140,141).

2.2.2 Globoki tisk

Globoki tisk ima drugačne značilnosti, kot visoki tisk. Barvo se z vtiranjem nanaša v poglobljene dele matrice. Vdolbine in zareze na matrici oblikujemo s pomočjo ostrih predmetov oziroma z uporabo kislin. Barvo, ki je na dvignjenih delih matrice, odstranimo s časopisnim papirjem in dlanjo. Tiskamo na navlažen papir, ki vsrka barvo iz vdolbin. Tiskamo s pomočjo grafične preše, ki ima za pritisk v globino nameščen elastičen file (Jesih, 2000).

V osnovni šoli je globoki tisk prisoten, vendar je zastopan v manjši meri, kot visoki tisk. Izvajane so tiste grafične tehnike, ki nastanejo brez uporabe kislin. Pri tehnikah globokega tiska ni možno ročno odtiskovanje matrice (Pibernik, 2006).

2.2.3 Ploski tisk

Ploski tisk je vrsta tiska, pri kateri je površina matrice skoraj ravna. Glavna značilnost ploskega tiska je, da za tiskanje uporabimo kombinacijo vode in maščobe, ki se med seboj ne mešata. Pri postopku izdelave matrice se bo barva nanese samo na dele, ki so namaščeni, na tiste, ki so zgolj navlaženi, pa barvo odbijejo (Jesih,2000).

Ploski tisk je v šoli zastopan z alternativnimi tehnikami šablonskega tiska, pri kateri na matrico polagamo tanjši karton ali liste, da površina matrice še vedno ostane ploska, in z monotipijo (Čerkez in Tacar, 2010).

2.3 GRAFIČNE TEHNIKE

Vsaka vrsta tiska v sebi zajema spekter različnih grafičnih tehnik, ki jim je skupen nanos barve in način tiskanja, razlikujejo pa se v izbiri materialov za izdelavo matrice in v samih postopkih priprave matrice.

Grafične tehnike visokega tiska so: lesorez, linorez, rezanje v mavec, tisk s pečatniki, tisk s premično šablono, tisk s pritrjeno šablono, kolažni tisk, kolagrafija, visoka jedkanica, visoki bakrorez, gravura v plošče PVC in tisk z naravnih materialov.

Grafične tehnike globokega tiska se razdelijo glede na obdelavo ploskovne plošče, torej jih delimo na mehanične in kemične tehnike. Mehanične tehnike so: bakrorez, suha igla, mezzo tinto, punkturna tehnika in gravura v plastično maso. Med kemične tehnike pa uvrščamo: jedkanico, akvatinto, tehniko mehke prevleke in izkrušenko.

Grafične tehnike ploskega tiska pa so: litografija in tisk s premično šablono (Jesih, 2000; Čerkez in Tacar, 2010).

V osnovni šoli se izvaja samo izbrane grafične tehnike, saj so nekatere prezahtevne oziroma prenevarne za osnovnošolske otroke, spet druge vsebujejo dolgotrajne procese nastajanja in so neizvedljive glede na število ur, ki jih grafika zavzema v učnem načrtu za likovno umetnost v osnovni šoli. V nižjih razredih se otroci srečajo s preprostejšimi tehnikami kot so tisk s pečatniki, monotipija, kolažni tisk, kolagrafija in šablonski tisk. Na predmetni stopnji pa se učenci srečajo z zahtevnejšimi tehnikami, kot so različne vrste linoreza in suha igla (Muhovič idr., 1999, str. 140,141).

Sama se bom osredotočila na dve grafični tehniki, ki sta dobro zastopani na predmetni stopnji osnovne šole. To sta tehniki linoreza in suhe igle.

2.3.1 Linorez

Linorez je grafična tehnika visokega tiska, pri katerem kot material za izdelavo matrice uporablja linolej. Linolej je talna obloga, ki se je razvila okoli leta 1980. Plošče linoleja so izdelane tako, da se na juto pod pritiskom nanese zmes oksidirane lanenega olja, mlete plute ter raznih smol in drugih dodatkov.

Danes pod izrazom linorez označujemo vsa dela, ki so vrezana v najrazličnejše vinilne plošče. Vinilne plošče so lahko dostopne v umetniških trgovinah in v prodajalnah s talnimi oblogami.

Plošče se lahko kupi manjših, standardnih, pravokotnih dimenzij, velikih plošč ali v rolah (Desmet, 2010; Jesih, 2000).

Linolej obdelamo tako, da z nožki za linorez poglobimo dele, za katere želimo, da ostanejo nepobarvani. Linolej je lahek za obdelavo, saj je relativno mehak, vendar pa na njem ne moremo ustvariti izjemno tankih linij in detajlov. Zato končni izdelek izgleda enostaven v izdelavi (Karlavaris in Berce-Golob, 1991, str. 48).

Poznamo več različnih tehnik izdelovanja linoreza:

- obrezni linorez,
- beli rez,
- inverzija belega reza,
- splošni/ univerzalni linorez (t.i. moderni linorez) in
- barvni linorez.

Obrezni linorez imenujemo tiste linoreze, katerih motiv je v črtni izvedbi. Torej je črta uporabljena kot osnovna likovna prvina. Vse črte na matrici so obrezane iz vseh smeri, vmesni prostori, ki bodo brez barve, so prav tako izrezani. Obrezni linorez je osnovna linorezna tehnika.

Beli rez, prav tako kot obrezni, za osnovno likovno prvino uporablja črto, vendar jo pri tej tehniki vrezemo v linolej. Vrezovanje linije v matrico je veliko lažje, vendar se tu srečujemo z drugim izzivom. Bela črta na črni podlagi ne deluje tako učinkovito kot črna črta na beli podlagi, zato mora biti tehnika belega reza premišljeno narejena, da osmisli delo. Nepravilna uporaba belega reza hitro pripelje do interpretacije le tega, kot negativ navadne risbe. Temna črta na svetli podlagi deluje kot nekakšna senca, svetla črta na temni dominantni podlagi pa lahko deluje zgolj kot delitev dveh temnih polj. Umetnik mora pokazati dobro likovno znanje, da pravilno razreši zadane izzive.

Inverzija belega reza, kot že ime pove, je način tiska, ko tehniko belega reza z drugačnim tiskanjem obrnemo in kot rezultat dobimo temno risbo na svetli podlagi. To storimo z dvema ploščama. Ena plošča ostane neobdelana, premažemo jo s temno barvo, druga plošča pa je izvedena v tehniki belega reza in jo premažemo s svetlo prekrivno barvo. Najprej odtisnemo neobdelano ploščo, počakamo, da se posuši in nato odtisnemo še ploščo belega reza. Pri pretisku temnega ozadja s svetlo barvo izrezane linije izstopajo kot temne črte.

Pri univerzalnem linorezu se pojavi kombinacija obreznega linoreza in tehnike belega reza. Gre za zanimivo izmenjavo pozitivov in negativov, ki doprinesejo dramatične svetlobne

preobrate. Tehnika univerzalnega linoreza nam poleg črte omogoča tudi ploskovno izražanje temnih in svetlih ploskev.

Poznamo dve vrsti barvnih linorezov, montažni barvni linorez in linorez v prekrivanju barv. Pri obeh tehnikah gre za odtiskovanje večjega števila matric. Posebnost pri montažnem barvnem linorezu je razrezana in pri tisku sestavljena spodnja večbarvna matrica (Jesih, 2000).

Postopki izdelave linoreza

1. Priprava osnutka

Osnutek zahteva transformacijo ideje v obliko, ki jo zahteva linorez. Linorez zaradi svojih omejenih zmožnosti prikazovanja plastičnosti oblik, zahteva risbo, ki je podrejena tem zahtevam. Vedeti moramo, da bomo v matrico vrezovali z nožem, kar doprinese zelo karakteristično linijo, ki najbolje ustreza ekspresivni risbi.

Osnutek je enake velikosti kot matrica in izveden s takšimi risali, ki delno vsebujejo karakteristike grafične tehnike. Najbolj primerna risala so krede, voščenke, debelejši flomastri ali pa čopič z gosto tempera barvo (Jesih, 2000).

2. Priprava plošče

Linolej odrežemo na želene dimenzije in preverimo, da robovi niso natrgani (Jesih, 2000).

3. Prenos osnutka na ploščo

Osnutek predhodno spravimo v zrcalno obliko, če je to potrebno. Nato risbo prerišemo na matrico z gledanjem osnutka ali pa s pomočjo indigo papirja. Prenesti je potrebno vse poteze, ki jih želimo, saj si s tem omogočimo boljši nadzor pri samem izrezovanju matrice (Jesih, 2000).

4. Rezanje

Rezila za vrezovanje v linolej so različno oblikovana. Nožki z U obliko rezila so namenjeni izrezovanju večjih površin, nožki z V rezilom pa so bolj primerni za izrezovanje detajlov, saj puščajo tanjšo sled. Režemo z obema rokama, z eno držimo matrico, z drugo pa zarežujemo. Pri izrezovanju pazimo na svojo varnost in nikoli ne režemo proti roki (Jesih, 2000).

5. Nanašanje barve

Ko končamo z izdelovanjem matrice, sledi nanašanje barve. Barvo nanašamo z gumijastim valjarjem v vse smeri, da si zagotovimo enakomerno porazdelitev barve po celotni površini matrice. Barvo najbolje razvaljamo na gladki kamniti površini. V šoli se velikokrat uporablja stekleno ali leseno podlago. Valj pri valjanju barve usmerjamo v vse smeri, da se barva enakomerno razporedi po podlagi in po valju (Jesih, 2000).

6. Tiskanje

Danes so na razpolago zgolj stiskalnice za globoki tisk na katerih lahko tiskamo tudi tehnike visokega tiska. Pred tiskanjem si moramo izdelati šablono, v katero vstavimo matrico. Šablona mora biti enake debeline kot matrica, zato je najbolje, da je šablona iz enakega materiala kot matrica, torej v tem primeru iz linoleja. Iz stiskalnice odstranimo elastičen filc, saj bi bil papir po tiskanju reliefno oblikovan (Jesih, 2000).

V primeru, da nimamo na voljo stiskalnice, se lahko poslužimo ročnega tiskanja. Ta poteka tako, da na navaljano matrico položimo papir in z žlico ali dlanjo pritiskamo po hrbtni strani papirja, da se barva prenese na papir. Papir za ročni tisk mora biti kakovosten, da se ne pretrga in da lepo vpija barvo (Jesih, 2000; Čerkez in Tacar, 2010).

Linorez pri učencih bogati in razvija črtno izražanje z razčlenitvijo ploskev, ploskovno izražanje s črno-belimi ploskvami ter razvija občutek za iskanje struktur (Berce-Golob, 1993, str. 21).

2.3.2 Suha igla

Suha igla je grafična tehnika globokega tiska, ki je zelo poznana in izvajana, tako med grafiki kot tudi v osnovnih šolah. Ker gre za mehansko tehniko globokega tiska, pri nastajanju matrice ne uporabljamo nikakršnih kemičnih postopkov. Na spolirano bakreno ali cinkovo ploščo, debeline približno 1,5 mm, s posebnimi iglami vrezujemo risbo. Z različnimi pritiski z iglo na matrico dobimo različno intenzivnost in debelino črt. Postopek je nezahteven, hiter in ekonomičen, saj za pripravo matrice ne potrebujemo veliko pripomočkov. Ravno zaradi tega dejstva je suha igla velikokrat uporabljena kot ena izmed tehnik pri kombiniranih grafičnih tehnikah (Hozo, 1988, str. 397- 400; Agte, 1984). Značilnost suhe igle je »brada«, to je izpodrinjen material, ki nastaja med tem, ko v ploščo vrezujemo brazde. Brade povzročijo, da so prehodi med poglobljenimi deli in neobdelano površino na odtisu mehkejši (Agte, 1984).

Grafična tehnika suha igla omogoča zelo prefinjeno in natančno izpeljavo risbe, z velikim tonskim spektrom, vse od debelih in grobih linij pa tja do tankih, komaj opaznih (Tacol idr., 2013, str. 41- 44). Ker gre za mehansko tehniko pri kateri moramo z lastno močjo zadati vreznine v cinkovo ploščo, je ena od značilnosti suhe igle v tem, da so linije krajše. Delo, ki je narejeno v tej tehniki daje videz, da je bil sam postopek obdelave matrice robat in surov, kar nakazuje že sama karakteristika linij, ki izgledajo, kot da bi bile izrezane ali celo izpraskane. Za razliko od jedkanic, linije pri suhi igli nimajo mehkih, tekočih in zapletenih zavojev (Gascoigne, 1995).

Postopki izdelave suhe igle

1. Priprava osnutka

Suha igla, tako kot ostale tehnike, zahteva transformacijo ideje v obliko, ki je izvedljiva v tej tehniki. Osutek je enake velikosti kot matrica in izveden z risali, ki delno vsebujejo karakteristike grafične tehnike. Osutek za tehniko suhe igle je najbolje izvesti s trdim svinčnikom, kemičnim svinčnikom ali zelo tankim flomastrom, saj se tako najbolje približamo izgledu končnega izdelka (Jesih, 2000).

2. Priprava plošče

Cinkovo ali bakreno ploščo z diamantno iglo odrežemo na želeno dimenzijo. S pilo obrusimo robove pod kotom 45°. Stran, katero bomo obdelali, je potrebno spolirati. To storimo z vodobrusnim papirjem in nato še s polirno pasto. Ob končanem glajenju ploščo razmastimo z uporabo bencina. (Tacol idr., 2013, str. 41- 44).

3. Prenos osnutka na ploščo

Osutek predhodno spravimo v zrcalno obliko, če je to potrebno. Nato risbo prerišemo na matrico z gledanjem osnutka. Prenesti je potrebno vse poteze, ki jih želimo, saj si s tem omogočimo boljši nadzor pri samem izrezovanju matrice (Jesih, 2000).

4. Postopek vrezovanja

Igle za vrezovanje v plošče imajo jekleno konico, s katero s pritiskom vrezujemo linije v matrico. Če je pritisk močnejši, bo linija globlja in debelejša, kar pomeni da bo odtisnjena bolj temno. Samo senčenje dobimo z mreženjem linij, katerim lahko določamo različne svetlostne tone, glede na gostoto in intenzivnost linij. Tehnika suhe igle zahteva odločno roko in

konstanten nadzor nad delom, drugače se lahko hitro zgodi, da nam igla zdrsne in povzroči nezaželeno sled. Napake, ki se nam pojavijo tekom izdelave matrice lahko popravimo tako, da na tistem delu ponovno spoliramo matrico (Hozo, 1988, str. 397- 400).

5. Nanašanje barve

Sledi nanašanje barve. Gosto tiskarsko barvo s plastično lopatico vtremo v poglobljene dele matrice. Barvo s površine matrice je potrebno odstraniti. To storimo z uporabo organtina in nato z nežnim drsenjem dlani po matrici (Tacol idr., 2013, str. 41- 44). Nikakor se za brisanje barve ne uporablja kartona, saj delčki ostanejo na brazdah matrice, kar povzroči slab odtis. Pred tiskanjem je vedno potrebno očistiti robove matrice, to storimo s čisto krpo (Hozo, 1988, str. 397-400).

6. Tiskanje

Tiskamo s pomočjo stiskalnice za globoki tisk. Pri tiskanju se uporablja filc, ki omogoči tiskanje v globino. Tiska se na navlažen papir (Jesih, 2000). Pomembno je, da na papirju niso vidne zaplate vode, saj to pomeni, da je papir premoker in bo onemogočil prenos barve nanj. Po končanem tiskanju odtis položimo med dve lepenki, da se med sušenjem ne prične zvijati Tacol idr., 2013, str. 41- 44).

Suha igla se v osnovni šoli ne izvaja na bakrene ali cinkove plošče, temveč na pleksi steklo, akrilno steklo ali juvindur (Tacol idr., 2013, str. 41- 44). Obdelava pleksi stekla je enostavnejša, ter iz ekonomskega vidika cenejša izbira (Jesih, 2000). Tudi pri izvajanju suhe igle na pleksi steklo, postopki izdelave ostajajo enaki postopkom suhe igle v kovinske plošče, z razliko, da površino plošče ni potrebno zgladiti in brušenje robov ni obvezno (Tacol idr., 2013, str. 41-44).

2.4 LIKOVNI MOTIVI

"Likovni motiv je določena realna (predmetna, prostorska, figuralna), dražljajska, literarna, religiozna, mitološka ipd. situacija oz. vsebina, ki služi umetniku kot inspirativno izhodišče za likovno artikulacijo" (Muhovič, 2015, str. 519).

Pri likovnem ustvarjanju poznamo motive kot so človeška figura (portret, akt, oblečena figura), krajina, interjer, tihožitje, biblijski in mitološki prizori, literarne predloge, zanimivi

konkretni dogodki in likovna dela drugih avtorjev. V nepredmetni likovni umetnosti pa dela nastajajo neodvisno od predlog likovnih motivov (Muhovič, 2015, str. 519).

Likovne motive pa razdelimo tudi glede na načine upodabljanja. O upodabljanju po neposrednem opazovanju govorimo takrat, ko predmete iz okolja ali narave opazujemo in hkrati videno prenašamo v likovno delo. Izražanje po spominu je takrat, ko dobimo idejo za upodabljanje v našem spominu, v neki stvari iz naše preteklosti, ki se nam je na nek način vtisnila v spomin. Tretja možnost upodabljanja, je upodabljanje iz naše fantazije, ko realne zaznave preoblikujemo in soočimo v nerealnih situacijah. Zadnji način izražanja pa je, upodabljanje po predstavi. Predstavljamo si lahko pojave in oblike, o katerih nimamo nikakršnih oprijemljivih podatkov (Tacol idr., 2013, str. 48,49).

2.4.1 Likovni motiv - likovna tehnika

Ob pogledu na likovna dela lahko ugotovimo, da likovni motivi izhajajo iz same likovne naloge. Izhajati morajo iz okolja in v svoji osnovi biti raznoliki. Motivi se morajo skladati z izbrano likovno tehniko, torej je za uspešen likovni rezultat poleg dobrega poznavanja likovnega problema in izbora likovnega motiva pomembno poznati tudi likovne tehnike (Berce-Golob, 1993, str. 27 - 34). Likovne tehnike so kombinacija poznavanja materiala s katerim se srečujemo, uporabe orodij in osebnega načina dela. Pri nekaterih tehnikah je material hkrati orodje, na primer svinčnik. Spet druga pa se delijo na orodja in materiale, na primer nožki za linorez in linolej. Materiali niso pasivni nosilci zamisli, so aktivni in določajo elemente izraza. Iste tehnike in isti materiali nam omogočajo zelo različne načine likovnega oblikovanja (Butina, 1997, str. 225 - 233).

2.4.2 Človeška figura

Pri upodabljanju človeške oblečene figure sta v ospredju dva likovna problema, pravilna uporaba človeških proporcev in problem gibanja. Iskanje proporcev človeškega telesa pomeni ugotavljanje razmerja med velikostmi delov človeškega telesa glede na velikost celotnega človeka. Opazujemo kje se nahaja polovica človeškega telesa, do kje segajo roke, kje se nahaja komolec, kolikšna je dolžina obeh iztegnjenih rok, kolikokrat lahko prenesemo velikost glave v celotno telo, ... (Pibernik, 2006, str. 55 - 57).

Ko upodabljamo človeško figuro po opazovanju, se poslužujemo viziranja. Odmerimo celotno višino telesa, jo pravilno prenesemo na list, nato odmerjamo velikosti delov telesa, kjer si za osnovno enoto izberemo glavo in na podlagi nje določamo ostala razmerja na figuri (Tacol idr., 2013, str. 50 - 60).

V otrokovem razvoju se upodabljanje človeške figure razvija. Faza, kjer otrok že upodobi človeško figuro, je po prvem obdobju čėčkanja. Ta faza se imenuje faza glavonožcev. Otrok nariše poudarjeno le tisto, kar je na človeku najbolj vidno, to je glava (Pibernik, 2006, str. 56, 57). Kasneje začne dodajati tudi druge dele telesa, ki se mu zdijo pomembni. Risbe so zelo ekspresivne, saj so oblike zelo poenostavljene. V tem obdobju otrok še ni zmožen narisati gibanja figur, zato so figure toge. V tretjem obdobju, ki traja od sedmega do dvanajstega leta starosti, je otrok že sposoben risati gibanje človeških figur in tvorbo prostora. Teži k realistični upodobitvi s poudarkom na specifičnih značilnostih likovnega motiva (Karlavaris in Berce-Golob, 1991, str. 75 - 86). Proti koncu tega obdobja otroku začnemo predstavljati razmerja človeškega telesa in njegove značilnosti (Pibernik, 2006, str. 56, 57). Nekje v sedmem razredu osnovne šole se otrokovo spontano izražanje začne spreminjati v zavestno delo. Delo kritično dojemajo in vanj vključujejo veliko podrobnosti. Ob koncu osnovne šole otroci pristopajo k likovnim nalogam problemsko in kontrolirano. Usmerjamo jih v poglobljeno opazovanje predmetov in odnosov med njimi (Berce-Golob, 1993, str. 39 - 55). V tem obdobju učence opozarjamo na pravilno uporabo proporcev, držo in položaj človeške figure. Človeško figuro lahko rišejo po opazovanju, z uporabo viziranja, ter prav tako se poslužujemo risanja krokijev, kjer učenci usvajajo hitro, kontrolirano risbo razgibane človeške figure (Pibernik, 2006, str. 56, 57).

2.6 POUK LIKOVNE UMETNOSTI

Pouk likovne umetnosti spremlja otroka čez celotno osnovnošolsko izobraževanje. Usmerjen je v neposredno delo učencev z likovnimi materiali in orodij, pri čemer učenci odkrivajo svoje likovne zmožnosti in likovno teoretična dejstva. Likovna umetnost zajema področja risanja, slikanja, grafike, grafičnega oblikovanja, kiparstva in arhitekture. Vsa področja morajo biti enakovredno zastopana, saj lahko le tako omogočimo celostni razvoj otroka (Pibernik, 2006).

2.6.1 Področje grafike na predmetni stopnji osnovne šole

Likovne naloge pri področju grafike glede na učni načrt za likovno umetnost:

6. razred: V šestem razredu se učenci seznanijo z značilnostmi visokega tiska in izdelajo linorez. Preučijo likovne motive, ki so značilni za grafiko, risanje in slikanje, s poudarkom na žanru.

7. razred: V sedmem razredu nadgradijo znanje o grafiki. Seznanijo se s pojmom umetniška in industrijska grafika. Ponovno se posvetijo visokemu tisku in linorezu. Seznanijo se z različnimi vrstami linoreza.

8. razred: V osmem razredu devetletne osnovne šole, se učenci seznanijo s tehnikami globokega tiska. Izvedejo likovno nalogo suhe igle in kolagrafije.

9. razred: V devetem razredu se seznanijo s pojmom mala grafika ter ga tudi likovno izvedejo (Učni načrt - Likovna umetnost, 2011).

3 PEDAGOŠKO RAZISKOVALNI DEL

3.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Grafika kot oblikovalno področje je izjemno raznolika, že sam nabor grafičnih tehnik je številen. Vsaka grafična tehnika umetniku omogoča določen spekter likovno izraznih sredstev, hkrati pa ga za precejšen delež le teh omeji. Del načrtovanja izvedbe določene grafične tehnike zagotovo zavzema izbira likovnega motiva, ki je določen tako, da bo končni rezultat skladen z likovnim problemom in likovno tehniko.

V svojem delu želim raziskati, kako različne grafične tehnike vplivajo na izvedbo istega likovnega motiva. Zanima me, če bo katera od izbranih grafičnih tehnik prinesla boljše likovne rezultate.

3.2 CILJI

V empiričnem delu želim raziskati:

- kakšne so značilnosti uporabe grafičnih tehnik linoreza in suhe igle pri učencih 8.r. osnovne šole,
- katere likovne potenciale bolje podpira določena grafična tehnika ter s tem omogoči jasnejše odločitve ob izbiri ustreznih likovnih motivov za posamezno grafično tehniko.

3.3 HIPOTEZE

H_g: Grafična tehnika vpliva na artikulacijo likovnega motiva.

H₁: Tehnika linoreza prinaša izvirnejše izdelke glede na dan motiv.

H₂: Tehnika suhe igle omogoča večjo upodobitev podrobnosti.

H₃: Tehnika linoreza prinaša večjo razgibanost likovne kompozicije.

3.4 RAZISKOVALNA METODA

3.4.1 Vzorec

V raziskavi je sodelovalo 41 učencev in učenk 8.b in 8.c razredov osnovne šole Vodice.

Spol	Število učencev (f)	Odstotek (f %)
Moški	20	53
Ženski	18	47
Skupaj	38	100

Iz tabele je razvidno, da je bilo v raziskavo vključenih 38 učencev. Od tega je bilo 18 deklet (47 %) in 20 fantov (53 %). V obeh razredih so bili učenci zelo vodljivi. Grafično tehniko linoreza so učenci že poznali in izvajali v preteklem šolskem letu, grafična tehnika suhe igle pa je bila učencem še nepoznana. Likovnega motiva, človeška figura po opazovanju, v praksi še niso izvajali, teoretično pa so človeške proporce že poznali.

3.4.2 Pripomoček za zbiranje podatkov

Za zbiranje podatkov sem uporabila ocenjevalno listo, s pomočjo katere sem ovrednotila izdelke vsakega učenca glede na sledeče kriterije:

- dinamičnost likovne kompozicije,
- upodobitev podrobnosti,
- izvornost likovnega motiva,
- upodobitev figure z upoštevanjem proporcev.

3.4.3 Potek raziskave

Učne ure sem izvedla v mesecih april in maj 2016. Za izvedbo učnih ur sem najprej napisala tri učne priprave. Grafične tehnike sem izvedla v dveh osmih razredih devetletne osnovne šole. Posredovanje likovne vsebine sem začela z risanjem človeške figure po opazovanju. Kasneje sem v vsakem izmed razredov izvedla po eno izmed grafičnih tehnik - v enem razredu linorez in v drugem suho iglo. Učna ura risanja je potekala tako, da smo skupaj ponovili zakonitosti človeških proporcev, izvedli vaje hitrega risanja in nato pričeli z risanjem

po opazovanju. Učna ura tehnike suhe igle je bila zasnovana tako, da smo v uvodu ure ponovili značilnosti grafike, nato pa sem jim predstavila značilnosti tehnike suhe igle. Učna ura linoreza je v uvodu temeljila na ponovitvi značilnosti grafike in linoreza, saj so se s to tehniko že srečali.

Učne ure sem izvajala sama, tamkajšnja učiteljica pa mi je pomagala pri tiskanju, da je delo potekalo v hitrejšem tempu.

Tekom dela sem fotografirala vmesne faze nastanka likovnega izdelka, ki so mi služile kot pomoč pri ocenjevanju končnega izdelka.

3.4.4 Postopek obdelave podatkov

Postopek obdelave podatkov sem izvedla s pomočjo ocenjevalne lestvice. Za vsako stopnjo sem imela opredeljena merila, ki so določala stopnjo uspešnosti doseganja kriterijev (*priloga I*).

Pri raziskavi sem dobila kvantitativne podatke, ki sem jih nato obdelala in uredila v tabele. S pomočjo tabel sem ugotovila uspešnost realizacije zadanih ocenjevalnih kriterijev pri posamični grafični tehniki. Nato sem rezultate med seboj primerjala in analizirala, katera izmed grafičnih tehnik ponudila boljše rezultate.

3.5 IZVEDBA UČNIH UR IN ANALIZA

3.5.1 Likovna naloga 1: Risanje človeške figure po opazovanju

Priprava učne ure

Razred: 8.b in 8.c

Datum: 7.4. 2016

Trajanje: 1 šolska ura

Predmet: Likovna umetnost

Likovni pedagog: Darinka Klopčič

Študentka: Živa Čuk

Mentorica: dr. Uršula Podobnik

Likovno področje: Risanje

Likovni problem (naloga): Risanje človeške figure po opazovanju

Likovna tehnika: Svinčnik

Likovni motiv: Človeška figura

VZGOJNO – IZOBRAŽEVALNI CILJI:

Operativni cilji:

- Ob likovnih delih, izdelkih učencev ter ob zgledih iz narave in okolja učenci spoznavajo likovne pojme, povezane z oblikovanjem na ploskvi.
- Učenci razvijajo izrazne zmožnosti pri oblikovanju na ploskvi in s tem negujejo individualni likovni izraz.

Splošni cilji:

- Razvijajo likovni spomin, likovno mišljenje in domišljijo.
- Se seznanjajo z likovnimi izrazi in se usposabljujejo za njihovo samostojno uporabo.
- Ob uporabi različnih materialov, orodij in tehnologij razvijajo motorično spretnost in občutljivost.
- Razvijajo čut za lepo.
- Razvijajo zmožnost oblikovanja meril za kritično vrednotenje svojih del, del vrstnikov ter stvaritev umetnikov.

Učne metode: Verbalne metode (razlage, pogovor), metoda prikazovanja.

Učne oblike: Frontalna, individualna.

Likovni material, orodja in pribor:

- list A4
- svinčnik HB, B5
- radirka

Likovno- didaktična sredstva (učila in učni pripomočki):

Prikaz lastnih izdelkov krokijev, celopostavnih portretov in študij figure.

Viri in literatura:

- Tacol T. (1999), *Didaktični pristop k načrtovanju likovnih nalog : izbrana poglavja iz likovne didaktike*, Ljubljana: Debora.

- Učni načrt za osnovno šolo za predmet Likovna vzgoja. (2011)

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_likovna_vzgoja.pdf

DEJAVNOSTI, UREJENE PO VRSTNEM REDU:

DEJAVNOST UČITELJA	DEJAVNOST UČENCA
<p>UVOD:</p> <p>Najprej se učiteljica na kratko predstavi in pove, da bodo današnje uro preživeli skupaj.</p> <p>Napove, da se bodo ukvarjali z risanjem človeške figure.</p> <p>Skupaj ponovijo kakšna razmerja veljajo pri človeški glavi.</p> <p>Po ponovitvi snovi učiteljica nadgradi znanje z uvedbo razmerij, ki veljajo za celotno človeško telo. Vpraša jih, če vedo</p>	<p>Učenci učiteljico poslušajo, sodelujejo pri ponovitvi snovi in učiteljici povedo, kje se nahajajo oči, kakšne oblike je glava, kako določimo dolžino nosu, dolžino ustnic in velikost ušes.</p>

<p>kolikokrat lahko glavo prenesemo v telo. Nato nadaljuje z razlago, da je dolžina rok v odročenju enaka višini človeka, da je velikost dlani primerljiva z našim obrazom, da je stopalo primerljivo velikosti podlakti ali glave.</p> <p>Učiteljica snov nadaljuje s prikazom lastnih krokijev. Razloži jim, da kroki pomeni hitro skico po živem modelu. Vpraša jih, če je na krokiju razvidno, kaj je narisano? Ali je upodobljena kakšna podrobnost? Ali figura zavzema celotni format?</p> <p>Učiteljica napove, da se bodo preizkusili v risanju krokijev. Pred tablo povabi prostovoljca, ki se postavi v zanimivo pozo. Čas risanja omeji na tri minute. Po končanih treh minutah učence nagovori z vprašanji: Ali je bila vaja zahtevna? Ste uspeli narisati vse dele telesa? Ste upoštevali človeška razmerja?</p> <p>Vajo ponovijo z drugim prostovoljcem. Na voljo imajo prav tako tri minute. Po končani nalogi učiteljica z učenci ponovno vodi pogovor o značilnostih risanja krokija.</p>	<p>Učenci ugotovijo, da se glava sedemkrat prenese v telo. Učiteljico poslušajo in sodelujejo pri razlagi.</p> <p>Učenci ugotovijo, da so upodobljene človeške figure v različnih pozicijah. Na krokiju ni upodobljene nobene podrobnosti in da figura zavzema celoten format.</p> <p>Prostovoljec stopi pred tablo in se postavi v zanimivo pozo. Ostali učenci pričnejo z risanjem. Ob končanem risanju odgovorijo na vprašanja, kakšna se jim je zdela zadana naloga.</p> <p>Prostovoljec se ponovno postavi v drugačno, a še vedno zanimivo pozo. Po končanem delu učenci sodelujejo v pogovoru o poteku hitrega risanja figure, opišejo izkušnjo in izpostavijo eventualne težave, na katere so naleteli med izražanjem.</p>
--	--

<p>GLAVNI DEL:</p> <p>Učiteljica učencem pove, da bodo risali človeško figuro. Pokaže lastne risbe človeških figur. Ob primerih jim zastavlja vprašanja, s katerimi ponovijo različne uporabe svinčnika: So linije predmetov v oddaljenosti in tistih v ospredju različne? Kako to dosežemo? Kako »narišemo« temnejše dele risbe? Kako osvetljene?</p> <p>Risali bodo po opazovanju, zato bo danes z njimi model, ki jim bo služil kot izhodišče. Učiteljica namesti model, ki jim bo poziral v določeni poziciji.</p> <p>Ob pričetku risanja učiteljica poudari, da naj si učenci sprva narišejo nekakšen kroki, pri katerem upoštevajo človeška razmerja, šele nato naj se posvetijo podrobnostim. Poudari tudi to, da naj bo figura velika in naj izrabijo vse možnosti, ki jim jih svinčnik ponuja (spomni jih na močnejši in blažji pritisk risala).</p> <p>Učiteljica individualno pomaga učencem.</p>	<p>Učenci opazujejo različne načine uporabe svinčnika in na vprašanja odgovorijo, da se linije razlikujejo po debelini in intenzivnosti. To dosežemo z različnim pritiskom. Razložijo pomen senčenja.</p> <p>Učenci poslušajo navodila.</p> <p>Učenci pričnejo s samostojnim delom risanja človeške figure po opazovanju.</p>
<p>ZAKLJUČEK:</p> <p>Učiteljica pozove učence, da se bliža konec</p>	<p>Učenci ustrezno podpišejo svoje izdelke in</p>

Slika 1: Risanje človeške figure po opazovanju 1

Slika 2: Risanje človeške figure po opazovanju 2

Slika 3: Risanje človeške figure po opazovanju 3

Slika 4: Risanje človeške figure po opazovanju 4

3.5.3 Likovna naloga 2: Suha igla

Priprava učne ure

Razred: 8.b razred

Trajanje: 4 šolske ure

Predmet: Likovna umetnost

Likovni pedagog: Darinka Klopčič

Študentka: Živa Čuk

Mentorica: dr. Uršula Podobnik

Likovno področje: Grafika

Likovni problem (naloga): Oblikovanje matrice za globoki tisk in odtiskovanje

Likovna tehnika: Suha igla

Likovni motiv: Človeška figura

VZGOJNO – IZOBRAŽEVALNI CILJI:

Operativni cilji:

- Razlikujejo med industrijsko in umetniško grafiko.
- Spoznavajo in izvedejo različne grafične tehnike.
- Razvijajo izrazne zmožnosti pri oblikovanju na ploskvi in s tem negujejo individualni likovni izraz.

Splošni cilji:

- Razvijajo likovni spomin, likovno mišljenje in domišljijo.
- Se seznanjajo z likovnimi izrazi in se usposablajo za njihovo samostojno uporabo.
- Se seznanjajo z likovnimi tehnikami (materiali, orodji in tehnologijami)
- Ob uporabi različnih materialov, orodji in tehnologij razvijajo motorično spretnost in občutljivost.

- Razvijajo čut za lepo.
- Razvijajo zmožnost oblikovanja meril za kritično vrednotenje svojih del, del vrstnikov ter stvaritev umetnikov.

Učne metode: Verbalne metode (razlage, razgovora), metoda prikazovanja.

Učne oblike: Frontalna, individualna.

Likovni material, orodja in pribor:

- list
- grafična barva
- grafična preša
- voda
- časopisni papir
- papirnate brisače
- svinčnik
- pleksi steklo
- igla
- vodoodporni flomaster

Likovno- didaktična sredstva (učila in učni pripomočki):

Primeri lastnih matric in grafičnih odtisov, ppt predstavitev.

Viri in literatura:

- Tacol T. (1999), *Didaktični pristop k načrtovanju likovnih nalog : izbrana poglavja iz likovne didaktike*, Ljubljana: Debora.

- Jesih, B. (2000), *Grafika: visoki tisk, ploski tisk*, Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

- Učni načrt za osnovno šolo za predmet Likovna vzgoja. (2011)

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_likovna_vzgoja.pdf

DEJAVNOSTI, UREJENE PO VRSTNEM REDU:

DEJAVNOST UČITELJA	DEJAVNOST UČENCA
<p>UVOD: Najprej se učiteljica na kratko predstavi, pove, da bodo naslednje ure preživeli skupaj. Napove, da se bodo ukvarjali z grafiko in sicer suho iglo. Vpraša jih, kakšna je razlika med grafiko in slikarstvom?</p>	<p>Učenci odgovorijo na vprašanje: Kakšna je razlika med grafiko in slikarstvom? Ugotavljajo, da se pri grafiki lahko matrico odtisne večkrat, da se ne slika direktno na papir,..</p>

Nato učencem predstavi tri različne vrste tiska, ki jih poznamo, podkrepi jih z reprodukcijami grafik znanih umetnikov. Ob pogledu na reprodukcije skupaj z učenci ugotavljajo glavne značilnosti vrste tiska, v kateri je delo narejeno.

Po razredu razdeli že narejene matrice, da jih učenci preučijo. Ob prikazu matrice ugotavljamo kakšna je razlika med različnimi vrstami tiska.

Učiteljica preusmeri pozornost na značilnosti globokega tiska/suhe igle. Pokaže jim primere matric suhe igle in njene odtise. Ob tem razloži glavne značilnosti suhe igle. Na matrici se vrisujejo ali izrežejo tiste črte ali ploskve, ki so na odtisu črne. Barva se nanese v vdolbine.

Na kaj moramo biti pozorni? Zrcalna slika. Črte so lahko različnih debelin.

Učiteljica razloži potek dela:

Z vodoodpornim flomastrom prenesemo risbo na pleksi steklo. Z iglo ustvarimo vdolbine na plošči. Postopek ponazorimo; učenci preizkusijo različne možnosti rezanja površine (globoko, plitko, točkovno,..). Ko je matrica končana, s pomočjo krp vtremo barvo v vdolbine. Neobdelano površino očistimo.

Ko učenci nanašajo barvo na matrico, učiteljica navlažii in pripravi liste za nadaljnje tiskanje.

Matrico postavimo v izrezano masko v

Učenci poslušajo razlago, si ogledujejo primere znanih grafičnih reprodukcij in sodelujejo pri ugotavljanju glavnih značilnosti le teh.

Pri preučevanju matric ugotovijo, da so matrice iz različnih materialov in da je pri nekaterih barva v vdolbinah, ponekod pa na dvignjenih delih.

Razmislijo o tem, kaj se dogaja pri globokem tisku. Ob prikazu matrice ugotovijo, da se barva prime zgolj v vdolbine. Ugotovijo, da se tisk in matrica zrcalno preslikata.

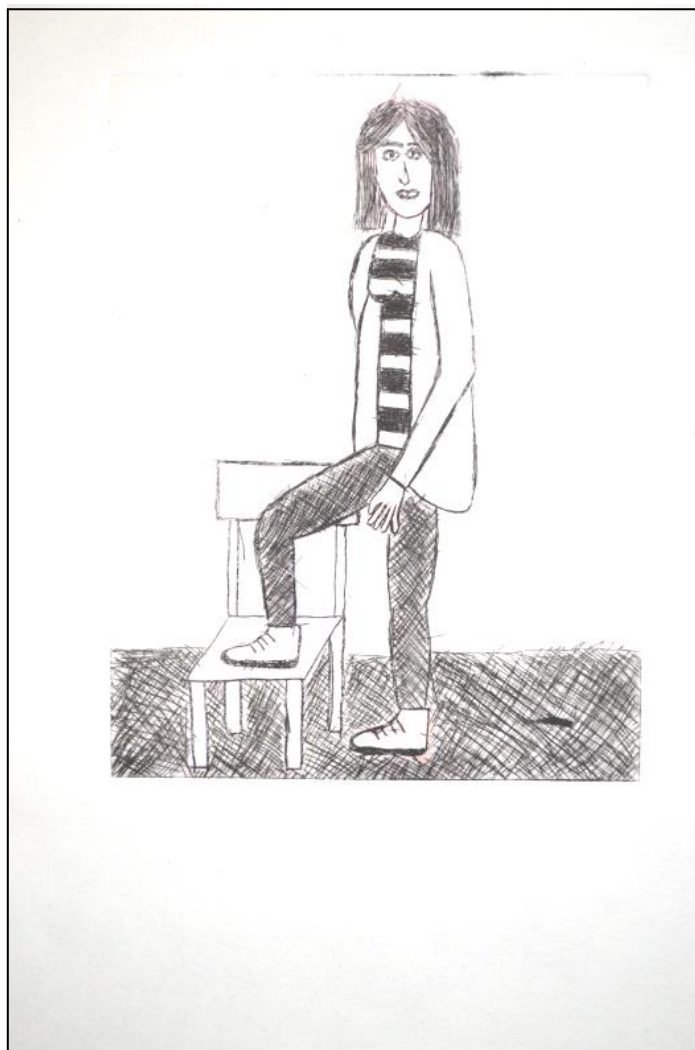
Učenci zbrano poslušajo postopek dela in ob morebitni nejasnosti zastavijo vprašanje.

<p>preši, čez pa položimo vlažen list papirja. Zavrtimo prešo in odtis je tu.</p>	
<p>GLAVNI DEL:</p> <p>Učiteljica učencem pove, da bodo risbo, ki so jo izdelali pri prejšnji uri, danes prerisali na pleksi steklo. Torej motiv ostaja človeška figura narisana po opazovanju. Ker se bo pri tisku podoba zrcalila, moramo biti pozorni pri izdelovanju matrice.</p> <p>Skico imamo za osnovo, ki jo prerišemo na pleksi steklo z vodoodpornim flomastrom. Z iglo ustvarimo vdolbine na plošči, ki bodo pri odtisu vidne.</p> <p>Ko je matrica končana, s pomočjo lopatic nanesemo barvo v vdolbine. Neobdelano površino očistimo s pomočjo krpic.</p> <p>Ko učenci nanašajo barvo na matrico, učiteljica zmoči in pripravi liste za nadaljnje tiskanje.</p> <p>Vsak učenec naredi dva odtisa.</p>	<p>Učenci poslušajo navodila, razmislijo o motivu. Razmišljajo o tem, da bo odtis na papirju zrcalen od izrezanega motiva na matrici.</p> <p>Pričnejo z risbo na list papirja, ki jo kasneje preslikajo na akrilno ploščo, nato sledi vrisovanje.</p> <p>Ko matrico izdelajo, sledi nanašanje barve. Pri tem sedijo navodilom učiteljice. Pobarvano in očiščeno matrico položijo na časopisni papir in počakajo, da pridejo na vrsto za tisk. Matrico položijo na prešo, jo z iglo poravnajo, da ne bo odtisnjena postrani. Čez položimo vlažen papir. Odtisnemo.</p> <p>Ko dobijo prvi odtis, vajo ponovijo.</p> <p>Pri delu pazijo na svojo varnost in varnost drugih.</p>
<p>ZAKLJUČEK:</p> <p>Učiteljica opozori učence, da se bliža konec ure. Povabi jih, naj na svoje odtise napišejo imena in jih prinesejo pred tablo.</p> <p>Počakamo, da se zberejo vsi učenci v polkrogu pred tablo. Učiteljica učence spodbudi, da po želji povedo kaj o svojem delu, katero delo se jim zdi zanimivo, kaj bi dodali naslednjič. Ali se jim je zdela naloga zanimiva?</p> <p>Skupaj pospravimo učilnico.</p>	<p>Učenci ustrezno podpišejo svoje izdelke. Odtise prinesejo pred tablo, se postavijo v polkrog in sodelujejo pri evalvaciji. Opišejo svoja opažanja o različnih možnostih rezanja plastične površine. Primerjajo odtise različnih brazd. Pojasnijo postopek nastanka odtisa in so pozorni na možne izboljšave.</p> <p>Pobrišejo odvečno barvo, pospravijo orodje in učilnico.</p>

3.5.3 Analiza likovne naloge 2: Suha igla

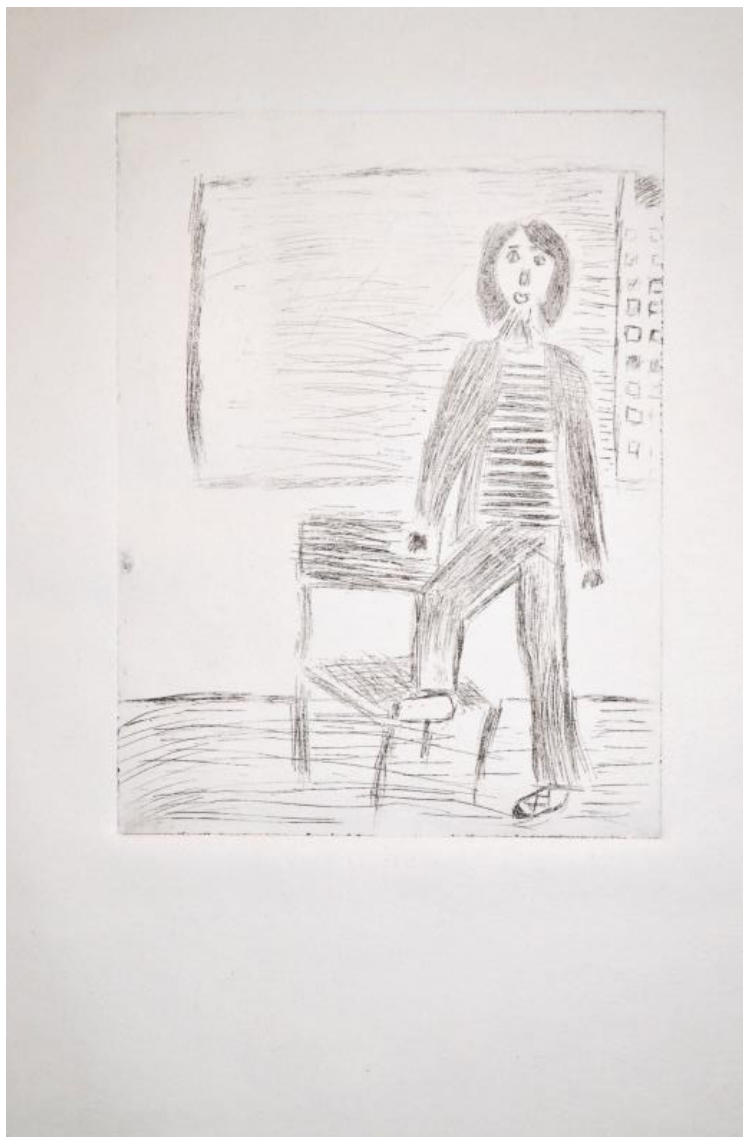
Učne ure so potekale brez zapletov. Z grafično tehniko suhe igle so se srečali prvič, zato smo v uvodnem delu podrobno predstavili značilnosti tehnike. Učenci niso imeli težav s prenosom osnutka na matrico. Težavo so imeli pri nadziranju globin črt na matrici, zato sem jih morala velikokrat opozoriti, da črte poglobijo, ker bodo drugače skoraj nevidne. Prav tako so potrebovali veliko spodbude, da so uporabljali različne pritiske igle na matrico in s tem različno intenziteto črt. Tekom izdelovanja matrice jim je motivacija malo popustila, saj jim tehnika ni zadajala novih izzivov. Učencem je bilo zanimivo dejstvo, da tiskamo na vlažen papir in da se barvo v matrico vtira, zato so pri tiskanju odlično sodelovali z menoj in učiteljico, zato je tiskanje potekalo zelo hitro.

Slika 2: Suha igla 1

Komentar: Grafika je zelo izvirno narejena, saj v svoji izdelavi vsebuje različne sivine in linije. Zanimiva je tudi postavitev figure, ki se razlikuje od ostalih del. Podrobnosti so prisotne na obrazu in dlani. Delo ni kompozicijsko razgibano.

Slika 3: Suha igla 2

Komentar: Delo je delno izvirno, saj je izkoristil/a zgolj nekaj izraznih zmožnosti tehnike. Npr. delo vsebuje zgolj eno sivino. Dinamičnost kompozicije je na zadan motiv dobro izpeljana, saj je začititi določeno mero razgibanosti med odnosom figure in prostora. Določen spekter upodobitve podrobnosti je zaslediti zgolj na obrazu figure.

Slika 4: Suha igla 3

Komentar: Delo ni tako izvirno, saj je v celotnem delu prisotna zgolj ena intenziteta linije. Šibkejša je tudi izdelava matrice, saj je na nekaterih delih premalo poglobljena in se je barva tekom čiščenja površine matrice odstranila tudi z preplivitih delov. Podrobnosti niso upodobljene. Sama kompozicija je delno razgibana.

3.5.4 Likovna naloga 3: Linorez

Priprava učne ure

Razred: 8.c razred

Trajanje: 3 šolske ure

Predmet: Likovna umetnost

Likovni pedagog: Darinka Klopčič

Študentka: Živa Čuk

Mentorica: dr. Uršula Podobnik

Likovno področje: Grafika

Likovni problem (naloga): Oblikovanje matrice za visoki tisk in odtiskovanje

Likovna tehnika: Linorez

Likovni motiv: Človeška figura

VZGOJNO – IZOBRAŽEVALNI CILJI:

Operativni cilji:

- Razlikujejo med industrijsko in umetniško grafiko.
- Spoznavajo in izvedejo različne grafične tehnike.
- Razvijajo izrazne zmožnosti pri oblikovanju na ploskvi in s tem negujejo individualni likovni izraz.

Splošni cilji:

- Razvijajo likovni spomin, likovno mišljenje in domišljijo.
- Se seznanjajo z likovnimi izrazi in se usposabljaajo za njihovo samostojno uporabo.
- Se seznanjajo z likovnimi tehnikami (materiali, orodji in tehnologijami)
- Ob uporabi različnih materialov, orodji in tehnologij razvijajo motorično spretnost in občutljivost.
- Razvijajo čut za lepo.

- Razvijajo zmožnost oblikovanja meril za kritično vrednotenje svojih del, del vrstnikov ter stvaritev umetnikov.

Učne metode: Verbalne metode (razlage, razgovor), metoda prikazovanja.

Učne oblike: Frontalna, individualna.

Likovni material, orodja in pribor:

- risalni list
- grafična barva
- grafični valjar
- vodoodporni flomastri
- svinčnik
- nožki za obdelavo linoreza
- grafična preša

Likovno- didaktična sredstva (učila in učni pripomočki):

Primeri lastnih matric in grafičnih odtisov, ppt predstavitev.

Viri in literatura:

- Tacol T. (1999), *Didaktični pristop k načrtovanju likovnih nalog : izbrana poglavja iz likovne didaktike*, Ljubljana: Debora.

- Jesih, B. (2000), *Grafika: visoki tisk, ploski tisk*, Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

- Učni načrt za osnovno šolo za predmet Likovna vzgoja. (2011)

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_likovna_vzgoja.pdf

DEJAVNOSTI, UREJENE PO VRSTNEM REDU:

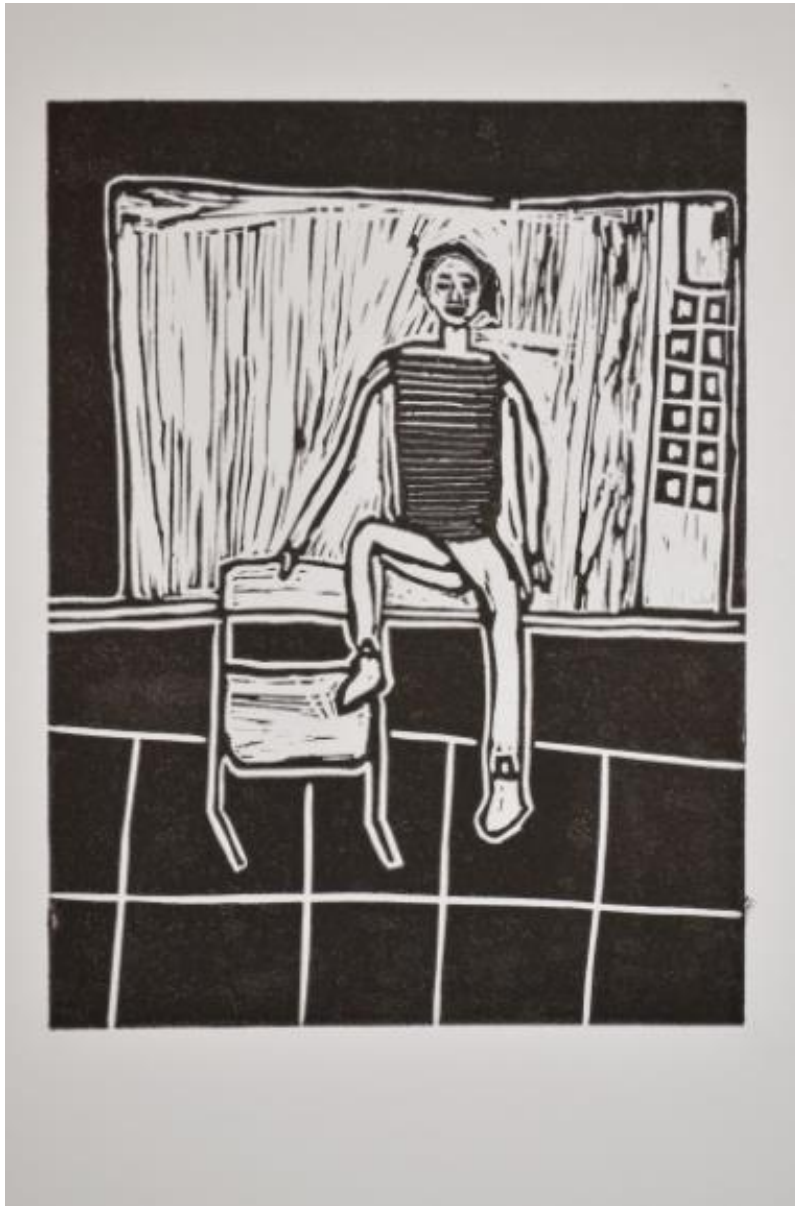
DEJAVNOST UČITELJA	DEJAVNOST UČENCA
<p>UVOD:</p> <p>Najprej se učiteljica na kratko predstavi, pove, da bodo naslednje ure preživeli skupaj. Napove, da se bodo ukvarjali z grafiko in sicer linorezom. Vpraša jih, kakšna je razlika med grafiko in slikarstvom?</p> <p>Nato učencem predstavi tri različne vrste tiska, ki jih poznamo, podkrepi jih z reprodukcijami grafik znanih umetnikov. Ob pogledu na reprodukcije skupaj z učenci</p>	<p>Učenci odgovorijo na vprašanje: Kakšna je razlika med grafiko in slikarstvom?</p> <p>Ugotavljajo, da se pri grafiki lahko matrico odtisne večkrat, da se ne slika direktno na papir.</p> <p>Učenci poslušajo razlago in si ogledujejo primere znanih grafičnih reprodukcij in ugotavljajo značilnosti le teh.</p>

<p>ugotavljajo glavne značilnosti vrste tiska, v kateri je delo narejeno.</p> <p>Učiteljica preusmeri pozornost na značilnosti visokega tiska/linoreza. Na matrici se vrisujejo ali izrežejo tiste črte ali ploskve, ki po odtisu ostanejo bele. Barva se nanese le na zgornje, visoke površine. Na kaj moramo biti pozorni? Zrcalna slika. Črte so lahko različnih debelin. Postopek ponazorimo; učenci preizkusijo različne možnosti vrezovanja in s tem pridobivanja različnih značilnosti površine matrice.</p> <p>Učiteljica razloži potek dela: Na linolej z vodoodpornimi flomastri prerišemo skico. Potem z valjarjem naneseemo barvo. Učiteljica razloži, kako se pravilno nanaša barvo. Valjar se med valjanjem dviguje, da se barva nanese enakomerno. Matrico postavimo v izrezano masko v preši, čez pa položimo list papirja. Zavrtimo prešo in odtisnemo.</p>	 <p>Pri preučevanju matric ugotovijo, da so matrice iz različnih materialov in da je pri nekaterih barva v vdolbinah, ponekod pa na dvignjenih delih.</p> <p>Razmislijo o tem, kaj se dogaja pri visokem tisku. Ob prikazu matrice ugotovijo, da se barva prime na visoke dele, na nizke izdolbine pa ne; torej so nižji deli beli. Ugotovijo, da se tisk in matrica zrcalno preslikata.</p> <p>Učenci zbrano poslušajo postopek dela in ob morebitni nejasnosti zastavijo vprašanje.</p>
<p>GLAVNI DEL:</p> <p>Učiteljica učencem pove, da bodo risbo, ki so jo izdelali pri prejšnji uri, danes prerisali na linorez. Torej motiv ostaja človeška figura, narisana po opazovanju. Ker se bo pri tisku podoba zrcalila, moramo biti pozorni pri izdelovanju matrice.</p> <p>Vsak učenec dobi eno ploščo linoleja, ter</p>	<p>Učenci poslušajo navodila, razmislijo o razstavljenem motivu. Razmišljajo o tem, da bo odtis na papirju zrcalen od izrezanega motiva na matrici.</p> <p>Skico prerišejo na linolej, nato sledi izrezovanje. Pri tem sledijo postavljenim kriterijem.</p>

<p>»skico«, ki jo nato prerišejo na linolej. Delo nadaljujejo. Z nožki bodo izrezali linije/ploskve v linoleju. Noži so ostri, lahko se poškodujemo, zato nikoli ne izrezujemo v smeri proti roki.</p> <p>Po tem, ko bodo izrezali matrice, bomo nanje z valjarjem nanesti barvo.</p> <p>Matrico bomo postavili v izrezano masko v preši, čez pa bomo položili list papirja. Zavrteli bomo prešo in pogledali končni izdelek.</p> <p>Vsak naredi dva odtisa.</p>	<p>Ko matrico izrežejo, sledi nanašanje barve. Pri tem sledijo navodilom učiteljice.</p> <p>Pobarvano matrico položijo na časopisni papir in počakajo, da pridejo na vrsto za tisk.</p> <p>Matrico položijo v masko in jo s špico poravnajo po eni stranici.</p> <p>Čez položimo papir. Prešo zavrtimo.</p> <p>Ko dobijo prvi odtis, vajo ponovijo.</p> <p>Pri delu pazijo na svojo varnost in varnost drugih.</p>
<p>ZAKLJUČEK:</p> <p>Učiteljica opozori učence, da se bliža konec ure. Povabi jih, naj na svoje odtise napišejo imena in jih prinesejo pred tablo.</p> <p>Počakamo, da se zberejo vsi učenci v polkrogu pred tablo. Učiteljica učence spodbudi, da po želji povedo kaj o svojem delu, katero delo se jim zdi zanimivo, kaj bi dodali naslednjič. Ali se jim je zdela naloga zanimiva? Kako so izrabili različne možnosti vrezovanja? Kakšne učinke so s tem pridobili?</p> <p>Skupaj pospravimo učilnico.</p>	<p>Učenci ustrezno podpišejo svoje izdelke. Odtise prinesejo pred tablo, se postavijo v polkrog in sodelujejo v evalvaciji. Opišejo svoja opažanja o različnih možnostih vrezovanja površine. Primerjajo odtise različne uporabe vrezovanja. Pojasnijo postopek nastanka odtisa in so pozorni na možne izboljšave.</p> <p>Pobrišejo odvečno barvo, pospravijo orodje in učilnico.</p>

3.5.5 Analiza likovne naloge 3: Linorez

Tehnika linoreza je bila učencem že poznana, zato smo v uvodu zgolj ponovili zakonitosti visokega tiska. Prenos osnutka na matrico jim ni delal težav in tudi sam potek izdelovanja matrice je potekal gladko. Učencem je bil postopek izdelave popolnoma jasen, zato od mene niso potrebovali veliko dodatne razlage. Nekaterim posameznikom sem svetovala, kaj naj izrežejo in kaj naj pustijo neobdelano, ko so se znašli v dilemi. Motivacija jim v procesu dela ni padla, saj so se tekom celotnega postopka izdelovanja matrice srečevali z novimi izzivi. Postopek nanašanja barve in tiskanja jim je bil poznan, tako da je tiskanje potekalo brez težav in zapletov.

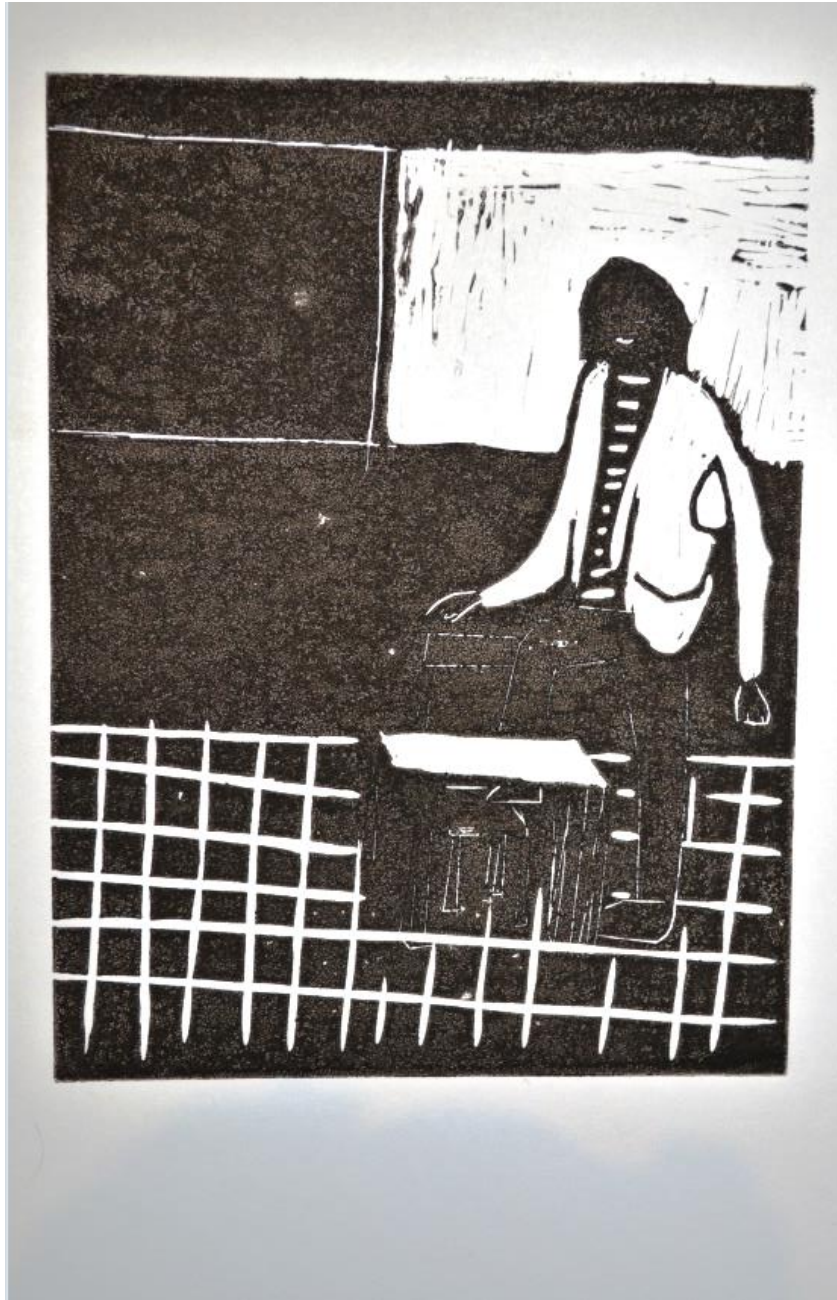
Slika 5: Linorez 1

Komentar: Delo je dobro izvedeno. Je zelo izvirno, saj se je učenec/ka odločil za zanimivo umestitev modela v prostor. Pri izdelavi matrice, se je poslužil/a vseh izraznih možnosti, ki jih tehnika linoreza omogoča. Upodobitev podrobnosti je malo. Likovna kompozicija je razgibana.

Slika 6: Linorez 2

Komentar: Delo je izvirno izvedeno. Učenec/ka se je odločila za zanimivo izbiro enega izmed načinov obdelave matrice, ki jo tehnika linoreza omogoča. Samo delo ne vsebuje nikakršnih podrobnosti. Kompozicija je dinamična zaradi same postavitve modela v formatu in prepleta črno- belih ploskev.

Slika 7: Linorez 3

Komentar: Delo ni zelo izvirno narejeno. Na predelu jope in majice modela je zaznati izvirne rešitve, pa vendar kot celota delo ne deluje prepričljivo. Slabše so izvedena območja obraza, nog in pohištva. Samo delo je kompozicijsko dinamično, zaradi postavitve modela v desno stran formata in zaradi zanimivega prepleta črno – belih ploskev. Podrobnosti ni.

3.6 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

Tabela 1: Rezultati grafične tehnike suhe igle

<i>Izvirnost likovnega izdelka</i>						<i>Upodobitev podrobnosti</i>						<i>Dinamičnost likovne kompozicije</i>					
Zelo izviren		Delno izviren		Ni izviren		Veliko		Malo		Ni		Odlična		Dobra		Slaba	
f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
4	22,2	6	33,3	8	44,5	1	5,6	8	44,4	9	50,0	3	16,7	13	72,2	2	11,1
SKUPAJ						18 učencev (100%)											

f- Število otrok

f%- Odstotki

Tabela (Tabela 1) prikazuje rezultate grafične tehnike suhe igle. Skoraj polovica 44,5 % učencev ni bilo izvirnih pri iskanju rešitev glede na zadan motiv in tehniko. 33,3 % učencev je bilo pri svojem delu delno izvirnih, samo 22,2 % učencev pa je v svojem delu iskalo zanimive in izvirne rešitve, ki jih grafična tehnika omogoča, oziroma onemogoča.

Grafična tehnika suhe igle je risarsko naravnana tehnika, ki omogoča upodabljanje podrobnosti, vendar je samo 5,6 % učencev pri svojem delu upodabljalno veliko podrobnosti, tistih, ki so upodobili malo podrobnosti je 44,4 % in tistih, ki v svojih delih niso izdelali podrobnosti, je 50,0 %. Rezultati so presenetljivi, saj bi glede na debelino rezala pri suhi igli sklepali, da se bodo učenci v večjem številu poslužili upodobitve podrobnosti. Razlog za to je lahko manjša motiviranost učencev za delo v grafični tehniki suhe igle.

Dinamičnost likovne kompozicije je v likovnih izdelkih učencev dobro zastopana - 72,2 %. Izdelkov, katerih likovna kompozicija ni dinamična, je 11,1 % in tistih izdelkov, v katerih je likovna kompozicija zelo dinamična, 16,7 %.

Tabela 2: Rezultati grafične tehnike linoreza

<i>Izvirnost likovnega izdelka</i>						<i>Upodobitev podrobnosti</i>						<i>Dinamičnost likovne kompozicije</i>					
Zelo izviren		Delno izviren		Ni izviren		Veliko		Malo		Ni		Odlična		Dobra		Slaba	
f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	F	f%	f	f%
13	65,0	6	30,0	1	5,0	1	5,0	8	40,0	11	55,0	7	35,0	11	55,0	2	10,0
SKUPAJ						20 učencev (100%)											

f- Število otrok

f%- Odstotki

Tabela (Tabela 2) prikazuje rezultate grafične tehnike linoreza. Več kot polovica jih je bilo pri svojem delu zelo izvirnih, 65,0 %. Rezultat kaže na to, da znajo izrabiti značilnosti linoreza v svojo korist in dobro manipulirajo s tehničnimi postopki linoreza. Delno izvirnih rešitev je bilo 30,0 % in manj izvirno rešenih izdelkov 5,0 %.

Grafična tehnika linoreza je tehnika, ki je ploskovno naravnana in torej ne omogoča upodabljanja preciznih detajlov, zato prevladujejo učenci, ki niso upodabljali podrobnosti, 55,0 %. 5,0 % učencev je kljub omejitvam tehnike upodobilo veliko število podrobnosti, 40,0 % učencev pa se je pri svojem delu poslužilo upodobitve podrobnosti zgolj za določene izseke.

Dinamičnost likovne kompozicije je v likovnih izdelkih učencev dobro zastopana - 55,0 %. Izdelkov, katerih likovna kompozicija ni dinamična, je 10,0 %, izdelkov, pri katerih je likovna kompozicija zelo dinamična pa 35,0 %.

3.6.1 H₁: Tehnika linoreza prinaša izvirnejše izdelke glede na dan motiv.

Iz tabel (Tabela 1 in Tabela 2) je razvidno, da so izdelki, izdelani v tehniki linoreza, izvirnejši glede na dan motiv. 65,0 % izdelkov,, narejenih v tehniki linoreza je izvorno izpeljanih, v tehniki suhe igle pa zgolj 22,2%. Hipoteza je potrjena.

3.6.2 H₂: Tehnika suhe igle omogoča večjo upodobitev podrobnosti.

Hipoteza je potrjena, saj je odstotek upodabljanja podrobnosti pri suhi igli večji od odstotka upodabljanja podrobnosti pri linorezu (Tabela 1 in Tabela 2). Iz dobljenih rezultatov pa je razvidno, da učenci niso zmogli izkoristiti tehnike suhe v tolikšni meri, kot jo sama tehnika omogoča, saj so si rezultati zelo blizu (Tabela 1 in Tabela 2). Rezultati so si tako blizu, da bi lahko rekli, da sta pri izvajanju raziskavi obe tehniki omogočili enako stopnjo upodobitve podrobnosti.

3.6.3 H₃: Tehnika linoreza prinaša večjo razgibanost likovnega dela.

Hipoteza je zavrnjena, saj so rezultati pokazali, da so izdelki narejeni v tehniki suhe igle enako kompozicijsko dinamični, kot pri tehniki linoreza. 90 % učencev (Tabela 2) je pri tehniki linoreza upodobilo dinamiko v likovnem izdelku z odliko, oziroma dobro. Pri tehniki suhe igle pa je 88,9 % učencev (Tabela 1) dinamiko v likovnem izdelku izvedla z odliko, oziroma dobro.

3.6.5 H_g: Grafična tehnika vpliva na artikulacijo likovnega motiva

Grafična tehnika vpliva na artikulacijo likovnega motiva, saj tehniki nista doprinesli enako kvalitetnih rezultatov. Tehnika linoreza je doprinesla višjo likovno dovršenost izdelkov. Izvirnost se kaže v večji zastopanosti različnih načinov vrezovanja v material in izvirnejših rešitvah upodabljanja specifičnih delov človeškega telesa in prostora.

4 SKLEP

Nabor grafičnih tehnik je zelo bogat. Vsaka grafična tehnika ima specifične značilnosti, ki umetniku omogočajo le določen spekter likovnega izražanja. Dejstvo, da nas grafične tehnike omejujejo, doprinese k vprašanju o izbiri likovnega motiva, da bo izdelek skladen z likovnim problemom in likovno tehniko.

Učitelji likovne umetnosti se pri svojem delu neprestano srečujemo z določanjem likovnih motivov. To dejanje mora biti premišljeno, da se sklada z likovno tehniko. Tekom raziskave sem uporabila motiv, ki ga otroci, po učnem načrtu za likovno umetnost, v osmem razredu osnovne šole spoznajo in ga vključila v grafično nalogo. Z raziskavo sem želela ugotoviti, ali bodo izdelki boljše realizirani pri določeni tehniki. Ugotovila sem, da je tehnika linoreza prinesla izvirnejše rezultate glede na izrabo tehničnih rešitev, ki jih dana grafična tehnika ponuja. Učeni so v linorezu uporabili večji spekter različnega vrezovanja v linolej, zanimivejše rešitve za upodobitev določenih delov telesa,.. To pripisujem temu, da učencem, ki so izvajali suho iglo, sama tehnika ni ugajala in jim je motivacija za delo upadla. Ugotovila sem tudi, da učenci, ki so se srečali s tehniko suhe igle, niso v večji meri upodabljali podrobnosti, pri obeh tehnikah je namreč uporaba podrobnosti skoraj enako zastopana. Glede na dobljene rezultate menim, da je potrebno za tehniko suhe igle učencem določiti likovni motiv, ki jim je zelo blizu in jih izredno motivira, saj bomo le s tem dobili zelo izvirne končne likovne izdelke. Po drugi strani pa je grafična tehnika linoreza učencem blizu, pri delu so motivirani in tudi končni izdelki prinesejo velik spekter izvirnih rešitev, glede na zadan motiv in grafično tehniko.

Menim, da z opravljeno raziskavo in dobljenimi ugotovitvami lahko pokažem, da je izbira likovnega motiva premišljeno delo, ki se mora navezovati na samo grafično tehniko, saj lahko s tem dvignemo kakovost končnega izdelka.

5 VIRI IN LITERATURA

Agte, R. (1984) *Das große Lexikon der Graphik : Künstler, Techniken, Hinweise für Sammler*. Braunschweig : Westermann.

Butina, M. (1997). *Prvine likovne prakse*. Ljubljana: Debora.

Berce-Golob, H. (1993). *Likovna vzgoja, načini dela pri likovni vzgoji: Priročnik za učitelje na predmetni stopnji osnovne šole*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Desmet, A. (2010). *Primary prints : creative printmaking in the classroom*. London : A&C Black.

Gascoigne, B. (1995). *How to identify prints : a complete guide to manual and mechanical process from woodcut to ink jet : with 271 illustrations, 39 in colour*. London : Thames and Hudson.

Hozo, D. (1988). *Umjetnost multioriginala*. Mostar : Prva književna komuna.

Jesih, B. (2000). *Grafika: visoki tisk, ploski tisk*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Karlavaris, B., Berce-Golob, H. (1991). *Likovna vzgoja : priročnik za učitelje razrednega pouka*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Muhovič, J. (2015). *Leksikon likovne teorije*. Celje-Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba.

Pibernik, J. (2006). *Drugačnosti: priročnik za učitelje likovnega pouka v osnovni šoli*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Tacol, T., Frelj, Č., Muhovič, J., Zupančič, D. (2013). *Likovno izražanje : učbenik za 8. razred osnovne šole*. Ljubljana : Karantanija : Debora, 2013.

Tacol, T., Frelj, Č., Muhovič, J., Zupančič, D. (2013). *Likovno izražanje : učbenik za 7. razred osnovne šole*. Ljubljana : Karantanija : Debora, 2013.

Tacol T. (1999), *Didaktični pristop k načrtovanju likovnih nalog : izbrana poglavja iz likovne didaktike*, Ljubljana: Debora.

Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja - Likovna vzgoja. (2011): Ljubljana.
Predmetna kurikularna komisija za likovno vzgojo. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.
Zavod RS za šolstvo.

6 PRILOGE

Priloga 1: VREDNOTENJE IZDELKOV

	<i>Izvirnost likovnega izdelka</i>			<i>Upodobitev podrobnosti</i>			<i>Razgibanost, dinamičnost likovne kompozicije</i>		
	Zelo izviren	Delno izviren	Ni izviren	Veliko podrobnosti	Malo podrobnosti	Ni podrobnosti	Odlična	Dobra	Slaba
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Likovno delo	Likovno delo vsebuje veliko izvirnih rešitev, glede na zadan motiv in tehniko.	Nekatere likovne rešitve so dobro izpeljane, nekatere slabše.	Likovno delo ne temelji na iskanju izvirnih rešitev pri upodabljanju.	V likovnem delu je upodobljenih veliko podrobnosti (obraz, roke, obleka...).	V likovnem delu so upodobljene nekatere podrobnosti, nekatere pa so izpuščene.	Likovno delo ne vsebuje nikakršnih podrobnosti. Upodobitev je poenostavljena.	Likovna kompozicija je zelo zanimiva, razgibana. Likovni motiv tvori z ozadjem razgibano kompozicijo.	Likovna kompozicija je zanimiva in delno razgibana. Likovni motiv ni v celoti vključen v prostor.	Likovna kompozicija ni zanimiva, razgibana. Povezava motiva s celoto ni dobro izpeljana.